

pareert, tot denken verzet, met zijn publiek via tijdschriften, bladen, programma's in dialoog wil treden, laat hier in dit gedenkboek de producties spreken. Janny Donker doet de voorwoorddienst. Ze schetst kort, krachtig en helder het verloop van de geschiedenis: van Mickery en van haar context, van de avant-garde en het establishment, van de klare lijn naar de complexe verwarring. En stelt een toekomst voor waarin Mickery zichzelf onthuid en op groter schaal gaat werken.

De foto's. Theaterfoto's, zegt Donker, doen ons schrikken: "Was this really what was done, then and there? Surely I must have missed this moment? Was this what I got so excited about? Inexorably, mechanically, the camera has lifted a single moment out of the context which alone determined its significance. A single gesture, executed in one specific niche of the space-time continuum, has been left to fossilize on paper as its original meaning evaporated with time."

Foto's gaan hun eigen leven leiden. De indrukwekkende beeldenroute bakent zelf een weg af. Toch is er, in subjectieve lectuur, iets van het proces reconstrueerbaar, de ontwikkeling afleesbaar. Bij de aanvang is er het lichaam. In close up legt de fotograaf de lichamelijke staat vast: lijven die zich plooiën en kronkelen, vaak geweld suggereren, fysiek contact zoeken; monden die schreeuwen: gezichten, grimassen en maskers vertonen een exuberante expressiviteit. Van het decor merk je nauwelijks iets, af en toe blote vloeren, concreet materiaal (hout, stenen, vuur, teiltjes water). Meest voorkomende attributen zijn koorden, kettingen, jukken en kooien waarmee de iconografie van de eerste helft van dit boek zich vult: gevangenschap, foltering en vrijheid lijken de hoofdmotieven. Toch is niet alles arm theater: naast het elementaire, het naakte lichaam, het blote hout, zie je ook elementen van kitsch en camp, hoor je veel muziek.

Langzamerhand neemt de fotograaf meer afstand t.o.v. zijn object. De ruimte in de foto's wordt groter, het accent valt minder exclusief op de lichamen, op sommige foto's blijft de mens uit beeld. De expressiviteit wordt ingetoomd, het lijkt allemaal gestileerder, de vormgeving zet op: het theater ontdekt en verovert zijn middelen. Het levert een galerij op van erg suggestieve beelden, haast plastisch materiaal, waarin het belang van de scenografie en belichting zich laat voelen. De ruimte wordt verkend, vergroot, verdubbeld, versplinterd. Het theater zet zich in beweging, trekt in andere ruimtes, dynamiseert de toeschouwer. Meer en meer lijken op de Mickeryfoto's verschillende kunstvormen samen te komen en worden andere media in het beeld betrokken. De mogelijkheden zijn nu onmetelijk en de verschillen aanzienlijk. Alle soorten coördinaten, stijlen, materialen, middelen komen ter beschikking en geven zicht op een landschap-in-beweging, een theater-in-expansie, waartoe zowel discussies, geësceneerde debatten, media-events

kunnen behoren. Dit mondt uit in de chaotische theaterpraktijk van vandaag waarin grenzen tussen klein en groot, avant-garde en traditie, experiment en vernieuwing, nog moeilijk localiseerbaar zijn. Is dit een teken van crisis of van onbekende bloei? Mickery (o.a.) zal het zeggen.

Mickery 1965-1987. A Photographic History. International Theatre Bookshop, Amsterdam, 1988.

TTW 23

Het *Tijdschrift voor Theaterwetenschap* gaat dit keer themaloos. Nummer 23 brengt de film noir, Marlowes erotische stukken en middeleeuwse sotternieën samen.

Cahiers théâtre Louvain

recenseert de 514 boeken die op de redactie toegekomen zijn. Bibliografische nota's en korte inhoudsbeschrijvingen geven een overzicht van het boekbestand.

Harald Müller

Het successtuk *Totenfloss* dat in één seizoen in 34 Duitse versies gespeeld werd, is nu ook in het Frans vertaald als *Le radeau des morts*. Collections Théâtrales, Edilig, Paris, 1988.

Luk Van den Dries

Repliek Rockers op zoek naar een infrastructuur

Post ergo propter?

In *Et cetera 21-22* stelt Geert Opsumer in zijn uitstekend opstel over het falen van de A-gezelschappen een interessante vraag. Hij maakt er evenwel een retorische en meewarige uitroep van. Ik tik die nog even opnieuw over. "Kan men nu nog zoals Leo Geerts (*Et cetera 18*) beweren: 'Zelfs wanneer ze (= de repertoiregezelschappen) een lamentabele periode doormaken, dan nog moeten we ze in stand houden, want ze zijn de enige garanten voor continuïteit en traditie?'" Tot daar die domme Geerts! Beetje achterlijke jongen, niet op de hoogte van het huidige discours.

Als niet-theaterwetenschapper, als amateur waag ik me niet op het gladdes ijs van het inside-discours. Al te veel mensen beweren en blijven be(z)weren dat de A-gezelschappen niet deugen door hun aard zelf. Dat lijkt mij een argumentatio *post hoc, ergo propter hoc*. Die gezelschappen zijn er met veel moeite ooit gekomen en daarna zijn ze tegengevallen. Uit het feit dat ze pas tegenvielen toen ze er waren, leidt 'men' af dat ze tegenvallen OMDAT ze er zijn. Heeft 'men' het recht zo simplistisch te redeneren?

Als amateur zou ik het bestaansrecht van de A-gezelschappen willen verdedigen met een ietwat onverwachte vergelijking. De Belgische Rockgolf en haar ineenstorting in 1983. Het materiaal komt uit de journalistieke scriptie van Annie Grobben, die als zangeres van *Camera Obscura* weet waarover ze praat¹. Zij

illustreert de Belgische Rockgolf van de vroege jaren '80 met de volgende namen: Luna Twist, The Kids, Jo Lemaire, 2 Belgen, Scooter, Parking Meters, TC Matic, Arbeid Adelt, De Brassers, Nacht und Nebel, Raymond van het Groenewoud, Rick Tubbackx, De Kreuners, The Jets, Toy, The Scabs, The Machines, The Bet. Niet niks. Wie kan evenveel nieuwe theaternamen bijeenprokkelen? En ondanks de bekendheid tot op vandaag van enkele groepen/personen, gebeurde in 1983 het onvermijdelijke: de instorting van de Belgische Rock. Annie Grobben citeert de jammerklachten in dag- en weekbladers van: Front 242, Won Ton Ton, Vaya Con Dios, Dirk Blanchart, Arno himself, Elisa Waut en The Paranoiacs. Ook een indrukwekkend lijstje. Allemaal aan de klaagmuur.

Alleen de Belgische Rock die het buitenland haalde, overleefde. Wie dat niet haalde – en dat hoeft niet echt om reden van een mindere kwaliteit te zijn, zoals Annie Grobben beweert –, kon op niets terugvallen. Een infrastructuur die de rock nodig heeft, bestaat hier nauwelijks, daarover is iedereen het eens. Vijf keer spelen voor hetzelfde publiek in dezelfde parochiezaal/hetzelfde cultureel centrum, dat maakt elke evolutie kapot. Zonder een uitgebreide infrastructuur, in leven gehouden én door de gemeenschap én door een veelsoortig publiek, kan een machinerie zoals de rock (a fortiori een machinerie zoals het theater) niet overleven. Dan valt de geschiedenis uiteen in korte opflakkingen, sensationeel, dat wel, maar zonder continuïteit en traditie. A-historisch. Ik sluit deze vergelijking af met een ijzersterke boutade. Zonder onze A-gezelschappen hebben we binnen de kortste keren niet eens meer de acteurs/regisseurs die eruit willen weglopen. En die er – zoals Jan Decler – af en toe in terugduiken voor de boterhammetjes.

Een tweede, minder onverwachte, zelfs afgezaagde vergelijking. We kennen de ellende van heel wat Westduitse en Franse 'A-gezelschappen'. Toch slagen enkele schouwburgen in die landen erin goed theater te brengen. Waar zou daar het verschil in aard dan moeten zitten? Het gaat hooguit om een hoger budget, maar veel meer nog om de artistieke leiding. Zal ik dit even vertalen in een even ijzersterke boutade? Stuur Ivonne Lex naar de Munt en Gerard Mortier naar de KNS en wacht een jaartje af wat het geeft². Beide beestjes blijven wat ze zijn, de aard van de theatertjes ook. Natuurlijk, dit is een boutade. Antwerpen – het stadsbestuur – zal nooit een Gerard Mortier aantrekken, altijd een Ivonne Lex³. De bedoeling is ook niet, de problematiek te personifiëren. Het gaat niet om Mortier of Lex. Het gaat om de reële bestaande cultuurkrachten die een Mortier of een Lex kiezen. Voor de KNS-ellende zoek ik de uiteindelijke verantwoordelijkheid bij de reële bestaande cultuur in de stad Antwerpen. En die heet "Antwerps socialisme", m.i. een walgelijk meng-

sel van provincialisme/chauvinisme ("onze mensen"), plat-materialisme en verbureaucratiseerde sociale structuren.

Tabula rasa

Deze reeks vergelijkingen brengt me eindelijk waar ik had willen beginnen. Ondanks mijn pleidooi voor het behoud van de grote gezelschappen zit ik zelf soms te dromen van een radikaal alternatief, een tabula rasa. Meestal is dat op sombere winteravonden na een of andere dodelijke theatervoorstelling. Nippend aan een venijnig drankje denk ik dan: "Doe alle theaters dicht!" (Twee grote slokken). Heel die bovenbouw van onechte cultuur, dat 'freischwebend' gedoe, schaf het af! Al wat cultuur heet en zichzelf niet kan bedruipen, moet weg! (Lieve mensen van *Et cetera*, inbegrepen zijn: allerlei leerstoelen, werkbeurzen, navorsingsbeurzen, prijzen en wat dies meer zij). Verander de Munt in wat hij in werkelijkheid is: een bodemloze put. En wacht vijf jaar af wat er zich op die tabula rasa ontwikkelt. We zouden nog wereldnieuws zijn ook! Tabula Rasa, Made In Flanders!

Eenmaal zover in de sombere laatavond, zet ik het lege glas weg en ik begin aan mijn tweede verslaving: zippen van het ene TV-kanaal naar het andere. Teverden stel ik dan vast dat het op alle kanalen allemaal hetzelfde gelazer is. Audiovisueel bewegend behang. Optimistische, goedgekapt, modieus geklede praatkoppen, die wel mekaar's klonen lijken. Shows die je vorig jaar al gezien hebt. Soaps waarvan je je de afloop van jaren geleden herinnert. "Vijf lange jaren lang alleen maar dit!" Getroost kruip ik met die gedachte in bed.

Getroost? Ja, want indien er alleen maar dat audiovisuele bewegende behang zou zijn, dan ware het verzadigingspunt wellicht nabij. Hoe lang zouden onze medeburgers dat verdragen, alleen maar *Dallas*, *Dynasty*, *De Collega's*, *Hoger-Lager...?* Nu gaat het, omdat er daarnaast nog zoveel anders en beters is in de wereld. Theater bijvoorbeeld. Zelfs slecht theater is minder dood. Dus, schaffen we de levende dingen af en laten we de dramatiek uitsluitend over aan de episodenbakkers, de lege praatkoppen en de quizmasters, die hysterische juffrouwen. Tabula rasa. Ondraaglijk. Zo ondraaglijk dat er uit de reële bestaande culturele krachten van dit landje wel iets zal moeten opbloeien. Nieuwe rock, bij voorbeeld. Waarschijnlijk duurt het geen vijf jaar voor de Bart-Peetersen van morgen zich meteen aan hun ware roeping wijden, de muziek. Zeg niet dat dit te optimistisch is. In Hollywood hebben ze het al eens gedaan. En zou u de droomfilms van een Garboëske schoonheid willen missen die ooit in die gifabriek tot stand zijn gekomen? Een tabula rasa van vijf jaar is als een mesthoop; er moeten wel wondere bloemen op bloeien.

Culturele krachten

Je hebt het socialisme van 1968, een nergens bestaand utopisch